

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-151>

УДК 336.74

Ситник Н.С., Назар Н.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті досліджено визначення поняття «грошово-кредитна політика» та проаналізовано її основні інструменти, які регулюють обсяг грошової маси в країні. Визначено особливості грошово-кредитної політики України в сучасних умовах, сформульовано проблеми та шляхи її оптимізації. Зазначено мету, об'єкти, методи та види монетарної політики, важливість удосконалення монетарної політики у напрямі забезпечення стабільного розвитку національної економіки. Охарактеризовано чинники, що негативно впливають на монетарну політику України і запропоновано заходи для ефективної її реалізації в сучасних умовах. Визначено головні напрями реалізації грошово-кредитної політики на 2019 рік та її вплив на банківську діяльність, стабільність банківського сектору і на макроекономічну стабільність держави загалом.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, грошова маса, валютний курс, грошовий обіг, економічне зростання, стабільність грошової одиниці.

Sytnyk Nataliia, Nazar Nataliia

Lviv Ivan Franko National University

ESSENTIAL OF MONETARY POLICY AND FEATURES OF IMPLEMENTATION IN MODERN CONDITIONS

Summary. The article investigates the definition of the concept of "monetary policy" and analyzes its main instruments that regulate the volume of money supply in the country. The peculiarities of the monetary policy of Ukraine in modern conditions are defined, problems and ways of its optimization are formulated. The purpose, objects, methods and types of monetary policy, the importance of improving monetary policy in order to ensure the stable development of the national economy are outlined. The factors that negatively influence the monetary policy of Ukraine are described and measures are proposed for its effective implementation in the current conditions. The main directions of implementation of monetary policy for 2019 and its impact on banking activity, stability of the banking sector and on the macroeconomic stability of the state in general are determined. Monetary policy is an integral part of financial policy, which affects the macroeconomic indicators and the economic development of the country as a whole. The effective functioning of the financial sector creates favorable conditions for the accumulation of investment capital, the formation and distribution of financial resources and services, improvement of monetary indicators. The search for priority measures and tools for the effective implementation of the monetary policy of the state is of particular relevance. The purpose of the article is to determine the essence of monetary policy, its main objects and subjects, factors of influence, measures of optimization of monetary policy with the purpose of its implementation in modern conditions. Monetary policy, as a component of economic policy, should ensure price stability and low inflation over the long term. Accordingly, transparency of Ukraine's monetary policy and interaction with the main elements of the country's general economic policy are the basis for the development of its economic and social relations. Monetary policy is an important tool in regulating Ukraine's socio-economic development. The use of monetary regulation instruments should be aimed at supporting macroeconomic and price stability in the country, ensuring the further development of the economy on the basis of innovative development and further modernization of the financial sector.

Keywords: monetary policy, money supply, exchange rate, monetary circulation, economic growth, stability of the monetary unit.

Постановка проблеми. Грошово-кредитна політика є складовою фінансової політики, яка впливає на макроекономічні показники та економічний розвиток держави загалом. Тому важливо проаналізувати сучасний стан грошово-кредитної політики України і визначити заходи для її стабілізації. Ефективне функціонування фінансового сектору створює сприятливі умови для нагромадження інвестиційного капіталу, формування і розподілу фінансових ресурсів та послуг, покращення монетарних показників. Особливої актуальності набуває пошук пріоритетних заходів та інструментів для ефективної реалізації грошово-кредитної політики держави. В свою чергу прозорість монетарної політики та її узгодженість з бюджетною та податковою політикою створить сприятливі умови для соціально-економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості грошово-кредитної політики

активно досліджували такі вчені – Долан Е.Дж., Кемпбелл Р.Дж., Стельмах В.С., Базилевич В.Д., Сомик А.В., Мороз А.М., Міщенко В.І., Савлук М.І. та інші, які зробили вагомий внесок у розробку концепції грошово-кредитної політики та її інструментів. Проте потребують подальшого розгляду питання оптимізації грошово-кредитної політики з урахуванням сучасних зовнішніх викликів для економіки України.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності грошово-кредитної політики, її основних об'єктів та суб'єктів, чинників впливу, заходів оптимізації грошово-кредитної політики з метою її реалізації в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошово-кредитна політика як складова економічної політики, має забезпечити цінову стабільність та низьку інфляцію у довгостроковому періоді. Відповідно прозорість монетарної політики України і взаємодія з основними еле-

ментами загальнооекономічної політики держави виступає основою розвитку її економічних та соціальних відносин.

Основним суб'єктом, що розробляє і реалізує грошово-кредитну політику та забезпечує стабільний грошовий обіг виступає Національний банк України. У формуванні грошово-кредитної політики приймають участь і інші органи державного регулювання – Центральний банк, Верховна Рада, Кабінет міністрів, Міністерство фінансів. Проте, визначальна роль у здійсненні всього комплексу заходів у сфері грошового обігу та кредитних відносин належить Національному банку, оскільки він відповідає за стан грошово-кредитної сфери перед суспільством в цілому.

Науковці по-різному трактують дефініцію «грошово-кредитна політика».

Дж. Долан розглядає поняття грошово-кредитної політики як комплекс заходів регулюючого впливу, спрямованих на зміну кількісних показників грошової маси, яка перебуває в обігу на визначений момент часу [1, с. 48]. У даному твердженні акцентується увага на кількісних показниках грошової маси, проте якісні показники мають більше значення, такі як структура грошової маси, зменшення кількості високоліквідних активів в обігу.

Базилевич К.С. трактує грошово-кредитну політику як сукупність форм і засобів державного впливу на пропозицію грошей з метою забезпечення рівноваги між пропозицією грошей і попитом на них [2, с. 554].

Бондаренко розглядає грошово-кредитну політику як сукупність заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин, які проводить держава [3, с. 58].

Бурда як один із альтернативних видів політики уряду, що спрямовується на вплив процентної ставки і валютні курси, загальніше – на умови фінансових ринків і їхні зв'язки з реальною економікою [4, с. 89].

У Законі України «Про Національний банк України» визначено, що грошово-кредитна політика – це комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України через використання визначених цим Законом засобів і методів [5].

Основними інструментами забезпечення грошово-кредитної політики та регулювання обсягу грошової маси є:

- регулювання норми обов'язкових резервів для комерційних банків;
- процентна політика;
- рефінансування комерційних банків;
- управління золотовалютними резервами;
- операції з цінними паперами (крім цінних паперів, що підтверджують

корпоративні права), в т. ч. з казначейськими зобов'язаннями, на відкритому ринку;

- регулювання імпорту та експорту капіталу;
- емісія власних боргових зобов'язань і операції з ними.

Основні цілі грошово-кредитної політики держави на перспективу полягають у забезпеченні стабільності грошової одиниці та грошового обігу, збалансованості платіжного балансу у зовнішній торгівлі, здійсненні контролю за емісійними процесами, підтриманні ефективного рівня зайнятості населення та стабільності зростання національної економіки.

Відповідно до монетарних цілей, видами грошово-кредитної політики є:

- монетарне таргетування спрямоване на підтримку стабільного попиту на гроші у населення та забезпечення заздалегідь визначеного рівня грошової маси в обороті і спрямована на підтримку грошової стабільності;

- режим валютного таргетування забезпечує стабільність обмінного курсу щодо певної резервної валюти або кошика валют і передбачає прагнення до фіксованого та визначеного обмінного курсу відносно інших валют;

- режим інфляційного таргетування полягає у публічному оголошенні кількісних цілей з інфляції та зобов'язанні центрального банку досягти цих цілей протягом середньострокового періоду. Основним монетарним інструментом і операційним орієнтиром за такого монетарного режиму є процентна ставка [6].

Особливості реалізації грошово-кредитної політики НБУ наведені на рис. 1.

З метою реалізації грошово-кредитної політики НБУ здійснює контроль за грошовою масою, встановлює рівень купівельної спроможності національної грошової одиниці і зовнішньої платоспроможності держави, підтримує та регулює ліквідність банків для своєчасного виконання ними всіх зобов'язань перед вкладниками та креди-

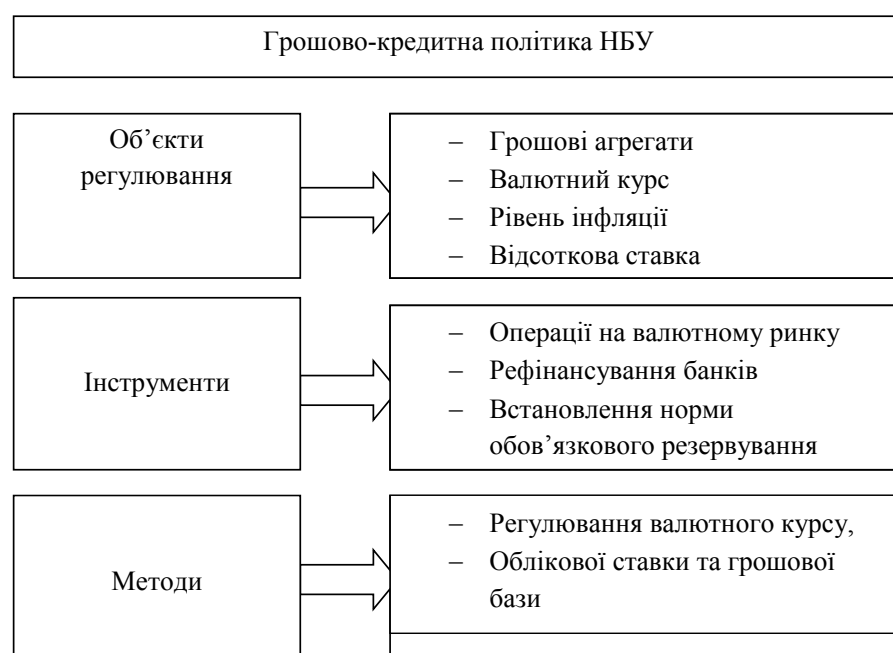

Рис. 1. Особливості грошово-кредитної політики НБУ

Джерело: [7]

торами. Забезпечення стабільності банківського сектору та створення ефективної фінансової системи є важливим для одержання довіри серед громадян і суб'єктів господарювання.

Національний банк щорічно розробляє «Основні засади грошово-кредитної політики» на відповідний рік і здійснює контроль за її проведенням. Основною метою цього документа є визначення пріоритетності завдань, шляхів їх досягнення, підтримки цінової стабільності в державі, сприяння стабільності банківської системи, якщо це перешкоджає забезпеченню цінової стабільності в державі та сприяє дотриманню стійких темпів економічного зростання [8].

Головними напрямками реалізації грошово-кредитної політики в Україні, відповідно до Постанови НБУ «Основні засади грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки» є [9]:

- дотримання кількісних цілей щодо інфляції;
- зміни ключової процентної ставки грошово-кредитної політики;
- встановлення процентної ставки за операціями Національного банку України, що мають найбільший вплив на стан грошово-кредитного ринку;
- підтримання цінової стабільності;
- режим плаваючого обмінного курсу. Обмінний курс значною мірою визначається ринковими умовами без попереднього встановлення бажаного або прогнозного значення;
- прийняття рішень на перспективу, що ґрунтуються на комплексному макроекономічному аналізі та прогнозі;
- прозорість діяльності Національного банку України;
- інституційна, фінансова та операційна незалежність Національного банку України.

У 2019 році основними напрямками реалізації проведення грошово-кредитної політики визначено [10]:

- підвищення підтримки суспільством і Урядом України цілі Національного банку щодо досягнення цінової стабільності на засадах режиму інфляційного таргетування;
- посилення ролі цілі по інфляції як «номінального якоря» монетарної політики;
- подальший розвиток монетарних інструментів;
- посилення аналітичної підтримки прийняття рішень з монетарної політики, зокрема в частині вдосконалення модельного інструментарію та проведення досліджень;
- удосконалення роботи та розвитку фінансових ринків і післякризове відновлення банківської системи для поглиблення механізму монетарної трансмісії;
- створення умов у межах власної компетенції для зниження кредитних ризиків та посилення інших стимулів для кредитування банківською системою реального сектору економіки;
- підвищення прозорості монетарної політики та вдосконалення комунікацій із суспільством для ефективного управління очікуваннями економічних агентів;
- передбачено орієнтовну поквартальну траєкторію приросту індексу споживчих цін у річному вимірі для досягнення відповідних кількісних цілей з інфляції: так у вересні 2019 року – $5,25\% \pm 2$ п.п., а з кінця грудня 2019 року – $5\% \pm 1$ п.п.

Однак, в сучасних умовах негативний вплив на грошово-кредитну політику має різке коливання валютного курсу, інфляційні процеси, нестабільна політична та соціально-економічна ситуація в Україні.

Важливий вплив на розвиток банківської системи України та на фінансову сферу загалом мають зовнішні та внутрішні чинники. До внутрішніх чинників відносять: політичні, фінансові, боргові, кредитні, банківські, які значною мірою впливають на грошово-кредитну безпеку.

Зовнішні ризики також негативно впливають на валютний, банківський, торговельний та фондовий ринок. Це в свою чергу призводить до девальвації національної валюти, дефіциту платіжного балансу, зростання зовнішнього боргу, зменшення золотовалютних резервів. Негативно впливає на грошово-кредитну політику і доларизація, суть якої полягає у бажанні суб'єктів ринку та населення через високий рівень чутливості економіки до коливань на валютному ринку, зберігати свої заощадження у іноземній валюті.

Ефективне грошово-кредитне регулювання можливе лише за наявності стабільної банківської системи і розвинутого грошового ринку. Тому вона не може орієнтуватися на схеми та стандарти, отримані на базі досвіду функціонування збалансованих економік розвинених країн. Але й там зараз застосовується так звана нетрадиційна монетарна політика, в основі якої лежить «кількісне пом'якшення», яке насичує економіку грошима і покриває провалини в економіці та фінансах, не даючи їм продовжувати свою руйнівну дію [11].

В сучасних умовах економіка України є вразливою до зміни світової кон'юнктури на зовнішніх товарних ринках. Основні ризики у сфері зовнішньоекономічної діяльності пов'язані з нестабільністю динаміки світових цін на сировинні товари. У разі їх падіння на сировинну продукцію з низькою доданою вартістю, надходження в Україну від експорту істотно знижуються, що негативно впливає на поточний рахунок платіжного балансу країни та обмінний курс гривні. Водночас пригнічується економічна активність та скорочується платоспроможний попит експортно-орієнтованих підприємств України. За таких умов можна досягти лише тимчасових результатів, значною мірою вони знаходяться поза межами впливу НБУ [12].

Отже, для ефективної реалізації грошово-кредитної політики та стабілізації грошово-кредитної сфери необхідно поступово знижувати рівень інфляції, здійснити координацію монетарної та бюджетно-податкової політики, реалізувати програми покращення умов кредитування, забезпечити формування довгострокових інвестиційних ресурсів, що дозволить активізувати економічне зростання та позитивно впливатиме на економічну діяльність фінансових інститутів.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Грошово-кредитна політика є важливим інструментом у регулюванні соціально-економічного розвитку України. Використання інструментів монетарного регулювання повинно спрямовуватись на підтримку макроекономічної та цінової стабільності в країні, забезпечувати подальший розвиток економіки на засадах ін-

новаційного розвитку та подальшої модернізації фінансового сектору.

З метою ефективної реалізації грошово-кредитної політики в країні необхідно:

- проводити постійний моніторинг фінансової системи та діяльності кредитно-фінансових установ;
- здійснювати ідентифікацію та оцінку системних ризиків, у разі необхідності вживати попереджувальні заходи для мінімізації їх негативного впливу на банківську систему;
- вдосконалювати законодавству базу, для забезпечення фінансової стабільності та подолання проблеми неефективних позик;
- підвищити рівень довіри як до банківської системи так і до Національного банку загалом, з метою стабільності фінансової системи України;
- удосконалити процес управління бюджетними коштами на єдиному казначейському рахунку;
- налагодити роботу валютного та міжбанківського ринку;
- підвищити ефективність операцій на відкритому ринку, оптимізувати процеси рефінансування;

– покращувати якість банківського нагляду та надавати державні гарантії реальному сектору економіки за кредитами комерційних банків;

- підвищити рівень бюджетної дисципліни з метою зниження дефіциту державного бюджету;
- забезпечити узгодженість грошово-кредитної та бюджетно-фіскальної політик;
- у разі необхідності, застосовувати монетарні інструменти та скорочувати обсяги кредитування до рівня, що не перешкоджає стабільній діяльності банків.

Реалізація запропонованих заходів забезпечить вдосконалення грошово-кредитної політики держави, стабілізацію грошово-кредитної сфери, покращення ситуації на грошовому ринку, стабілізацію курсу національної валюти. Таким чином, стабільна грошово-кредитна політика проведена центральним органом державного управління – Національним банком, забезпечить регулювання грошово-кредитної сфери, стабілізацію грошової маси і без ризикову діяльність всієї банківської системи держави.

Список літератури:

1. Долан Е.Дж. Гроші, банківська справа і грошово-кредитна політика : підручник / за ред. В. Лукашевича. Львів, 1991. 448 с.
2. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Макроекономіка : підручник. Київ, 2008. 743 с.
3. Бондаренко Л.А. Нетрадиційні заходи грошово-кредитної політики центральних банків в умовах кризи. *Банківська справа*. 2015. Випуск 2(112). С. 58–61.
4. Бурда М., Виплош Ч. Макроекономіка: Європейський контекст : підручник. Київ, 1998. 682 с.
5. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 20.08.2019).
6. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85391&cat_id=85371 (дата звернення: 20.08.2019).
7. Калетник Г.М., Мазур А.Г., Кубай О.Г. Державне регулювання економіки : навч. посіб. Київ : «Хай-Тек Пресс», 2011. 428 с.
8. Метлущко О.В. Основні засади грошово-кредитної політики: проблеми та перспективи. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2013. Випуск 23. С. 305–309.
9. Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки : Постанова від 18.08.2015 № 541 / Правління НБУ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15> (дата звернення: 20.08.2019).
10. Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2019 рік та середньострокову перспективу : Рішення від 11.09.2018 № 41-рд / Рада Національного банку України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr041500-18?lang=ru> (дата звернення: 20.08.2019).
11. Гриценко А.А. Яка грошово-кредитна політика потрібна Україні. *Знай.юа*. 2015. № 27. URL: <https://dt.ua/macrolevel/yaka-groshovo-kreditna-politika-potribna-ukrayini-.html> (дата звернення: 20.08.2019).
12. Міщенко В.І., Науменкова В.І., Льюн І.М. Світові тенденції монетизації економіки. *Фінанси України*. 2017. № 9. С. 53–74.

References:

1. Dolan, E.Dzh. (1991). *Hroshi Bankivska Sprava i Hroshovo-Kredytna Polityka* [Money, Banking and Monetary Policy]. Lviv. (in Ukrainian)
2. Bazylevych, V. Bazylevych, K., & Balastryk, L. (2008). *Makroekonomika* [Macroeconomics]. Kyiv : Znannia. (in Ukrainian)
3. Bondarenko, L.A. (2015). Netradytsiini Zakhody Hroshovo-Kredytnoi Polityky Tsentralnykh Bankiv V Umovakh Kryzy [Unconventional central bank monetary policy measures in times of crisis]. *Bankivska Sprava*, vol. 2, no. 112, pp. 58–61.
4. Burda, M., & Vyplosh, Ch. (1998). *Makroekonomika: Yevropeyskyi Kontekst* [Macroeconomics: The European context]. Kyiv : Osnovy. (in Ukrainian)
5. On the National Bank of Ukraine : Law of Ukraine of May 20, 1999. URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
6. National Bank of Ukraine. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85391&cat_id=85371
7. Kaletnik, H.M., Mazur, A.H., & Kubai, O.H. (2011). *Derzhavne Rehuliuivannia Ekonomiky* [State regulation of Economy]. Kyiv : Khai-Tek Press. (in Ukrainian)
8. Metlushko, O.V. (2013). *Osnovni Zasady Hroshovo-Kredytnei Polityky Problemy Ta Perspektyvy* [The basic principles of monetary policy: problems and prospects]. *Naukovi Zapysky. Seriya «Ekonomika»*, vol. 23, pp. 305–309.
9. On the Fundamental Principles of Monetary Policy for 2016-2020. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>
10. About the Fundamental Principles of Monetary Policy for 2019 and the Medium Term. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr041500-18?lang=ru>
11. Hrytsenko, A.A. (2015). *Yaka Hroshovo-Kredytna Polityka Potribna Ukraini* [What kind of monetary policy Ukraine needs]. *Znai.ya*. (electronic journal), vol. 27. Available at: <https://dt.ua/macrolevel/yaka-groshovo-kreditna-politika-potribna-ukrayini-.html>
12. Mishchenko, V.I., Naumenkova, V.I., & Lon, I.M. (2017). *Svitovi Tendentsii Monetizatsii Ekonomiky* [Global trends of monetization of the economy]. *Finance of Ukraine*, vol. 9, pp. 53–74.